

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

Sloboda medija i pravo na slobodu izražavanja, kroz pravo na javno informisanje, uređeni su, pre svega, Zakonom o javnom informisanju. Ovim zakonom se garantuje sloboda izražavanja, zabranjuje njeno ograničavanje, bilo kakav pritisak ili uticaj na medije. Međutim, mediji u demokratskoj Srbiji još nisu dostigli zadovoljavajući nivo slobode. Prema istraživanju američke nevladine organizacije, „Freedom House“, mediji u Srbiji su „delimično slobodni“, a zemlja zauzima 83. mesto od 195 zemalja na listi, koju je, povodom Svetskog dana slobode medija, 3. maja, objavila ova organizacija.

U posmatranom periodu, zabeleženo su brojne i različite povreda slobode izražavanja, a ovde su izdvojene one karakteristične:

1. Pretnje i pritisci

- 1.1. **Gornji Milanovac, 5.5.2009.** - Vlastimir Zlatić, paroh crkve Sveti Nikola u podrudničkom selu Šilopaj, pretio je smrću Zoranu Marjanoviću, dopisniku „Glasa javnosti“ i „Kurira“, nakon što je više beogradskih novina objavilo da je pretukao ženu sa kojom je bio u vanbračnoj vezi. Sveštenik Zlatić priveden je istražnom sudiji i pušten posle saslušanja.
- 1.2. **Beograd, 7.5.2009.** - „Večernje novosti“ objavile su tekst u kojem na osnovu tumačenja advokata Nenada Popovića, predsednika Skupštine akcionara Luke Beograd, osporavaju pravo B92 na nacionalnu frekvenciju, zbog navodnog većinskog stranog vlasništva. Ovaj tekst je usledio nakon što se jedna epizoda serijala emisije „Insajder“ na Televiziji B92 bavila zemljištem koje je predmet spora grada Beograda i Luke Beograd, a na kojoj vlasnici Luke, biznismeni Miroslav Mišković i Milan Beka žele da grade stambeno-poslovni centar. Većinski paket akcija „Novosti“ imaju strane kompanije o kojima se praktično ništa ne zna, a u javnosti se spekulisalo da se radi o kompanijama Milana Beka.
- 1.3. **Kuršumlja, 8.5.2009.** - Predsednik opštine Kuršumlja Zoran Vučković u pismu Republičkoj radiodifuznoj agenciji (RRA) optužio je vlasnika lokalne RTV Kuršumlja Slavka Savića da „zloupotrebljava svoju televiziju“ pozivajući radnike „Kopaonika“ iz Kuršumlje u štrajku da zauzmu zgradu Opštine i zatražio da se ova TV stanica kazni.

- 1.4. **Beograd, 8.5.2009.** - Sportski novinar Nebojša Višković otišao je sa RTS-a jer je otac najboljeg srpskog tenisera Novaka Đokovića uslovio RTS da će uskratiti pravo prenosa sa Srbija opena, turnira koji porodica Đoković organizuje, ukoliko on i dalje bude prenosio Novakove mečeve, koji uslov je RTS prihvatio.
- 1.5. **Beograd, 8.5.2009.** - Demokratska stranka i G17 Plus svojim ministrima i poslanicima zabranili su da daju izjave za Kurir, tvrdi ovaj list.
- 1.6. **Beograd, 11.5.2009.** - Biznismen Stanko Subotić Cane tvrdi, u intervjuu zagrebačkom "Jutarnjem listu", da su duvansku aferu za koju je optužen "izmislili ljudi iz kabineta bivšeg premijera Vojislava Koštunice", šef BIA Rade Bulatović, šefa Koštuničinog kabineta Aleksandar Nikitović, šef policije Dragan Jočić, uz "medijsku podršku", direktora RTS-a Aleksandra Tijanića. Generalni direktor RTS Aleksandar Tijanić odbacio je optužbe Stanka Subotića Caneta i izjavio da ih smatra direktnom pretnjom.
- 1.7. **Loznica, 11.5.2009.** - Istražni sudija Opštinskog suda u Loznici Živadin Lazić potvrdio je da je prilikom uviđaja konstatovao da su pri pokušaju provale oštećena ulazna vrata stana novinara Vladimira Mitrića, dopisnika Večernjih novosti iz Loznice, koji je zbog različitih pretnji, pod neprekidnom policijskom zaštitom više od tri i po godine.
- 1.8. **Šabac, 21.5.2009.** - Novinari šabačkih lokalnih medija Hanibal Kovač i Mirjana Čvorić optužili su članove DSS da su ih vređali posle skupštine gradskog odbora ove stranke. Vladimir Savić, novoizabrani predsednik Gradskog odbora DSS u Šapcu, javno se na konferenciji za novinare izvinio novinaru Hanibalu Kovaču zbog uvreda i ukazao da će biti preduzete odgovarajuće disciplinske mere protiv vinovnika neprimerenog čina.
- 1.9. **Beograd, 23.5.2009.** - Kolegijum Radiotelevizije Srbije saopštio je da je Evropsku radiodifuznu uniju obavestio da je Liberalno demokratska partija „priznala da je, saradnju sa vladajućom koalicijom uslovljavala personalnim i programskim promenama" u toj medijskoj kući.
- 1.10. **Beograd, 25.5.2009.** - Advokati „Luke Beograd“ dva dana šalju upozorenja urednicima TV B92, uoči najavljenog emitovanja emisije „Insajder“, zahtevajući, pod pretnjom tužbama, neobjavljivanje

informacija o zemljištu koje je predmet spora između „Luke Beograd“ i grada, odnosno objavljivanje isključivo stavova „Luke Beograd“, za koje advokati tvrde da su jedini istiniti.

- 1.11. Beograd, 26.5.2009.** – Trener Košarkaškog kluba „Partizan“, Duško Vujošević, je posle utakmice sa Crvenom zvezdom vređao i psovao dugogodišnjeg sportskog novinara „Večernjih novosti“ Vladu Preradovića.
- 1.12. Beograd, 26.5.2009.** - Poslanik LDP Ivan Andrić u izlaganju za skupštinskom govornicom optužio je Aleksandra Tijanića, direktora javnog servisa da je „ratni zločinac“ i „ratni huškač“. Aleksandar Tijanić je od predsednice parlamenta tražio zaštitu.
- 1.13. Beograd, 27.5.2009.** - Čedomir Jovanović, lider LDP-a, povodom obraćanja Aleksandra Tijanića predsednici skupštine, izjavio je su se „stekli se uslovi za formiranje anketnog odbora koji bi, između ostalog, utvrdio odgovornost za stanje u RTS-u“.
- 1.14. Beograd, 30.5.2009.** - Reper Dalibor Andonov Gru (36) priveden je na informativni razgovor u policiju zbog pretnji upućenih novinaru dnevnog lista „Kurir“, nakon objavljivanja njegovih fotografija sa anonimnom devojkom na jednom beogradskom splavu.
- 1.15. Beograd, 5.6.2009.** - Distributerska kuća “Futura plus” u većinskom vlasništvu biznismena Stanka Subotića Caneta, obavestila je Kompaniju “Novosti” da obustavlja prodaju svih revijalnih izdanja kuće, a da prodaju dnevnog lista “Večernje novosti” sa 54.000 primeraka svela je na 2.240 primeraka, što procenjuje kao zakonski minimum. “Futura” se na ovaj potez odlučila pošto je Kompanija “Novosti” ranije pustila menicu u visini od 53 miliona dinara, da bi naplatila neispunjene obaveze ove kuće prema Kompaniji “Novosti”.
- 1.16. Beograd, 17.6.2009.** – Brojna medijska udruženja, među kojima i ANEM, najoštrije su protestovala povodom objavljivanja teksta ”Oljin sin narkodiler” u dnevnom listu Kurir, u broju od utorka 16. juna ove godine. U tom članku, učinivši maloletno lice apsolutno prepoznatljivim, „Kurir“ mu je presudio da je izvršilac krivičnog dela, čime je grubo prekršio prava maloletnog lica, mimo elementarnih civilizacijskih normi, novinarskih i medijskih kodeksa i važećih zakona u zemlji. [Videti ovde](#)

- 1.17. Beograd, 19.6.2009.** - U noći između 17.6. i 18.6, na zgradu B92 nepoznata lica bacila su upaljenu baklju, a na automobilu Olje Bečković, isečene su gume. ANEM i B92 su ocenili ove napade, kao nastavak hajke koju protiv Olje Bečković i ove medijske kuće, već puna četiri dana, vodi dnevni list „Kurir“, pišući o maloletnom sinu ove novinarkе, kao o narkodileru, a za B92, predstavljajući marketinške ugovore, koje ta kuća ima sa Naftnom industrijom Srbije, kao donacije, kojima se obezbeđivala pristrasnost u izveštavanju televizije B92 o navodnim malverzacijama u tom preduzeću. [Videti ovde](#)

U skladu sa Zakonom o javnom informisanju, niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Lice koje se bavi distribucijom javnih glasila ne sme da odbije da distribuirati nečije javno glasilo bez opravdanog komercijalnog razloga. Ugrožavanje sigurnosti pretnjom da će napasti na život ili telo, po Krivičnom zakoniku je krivično delo kažnjivo zatvorskom kaznom u trajanju do godinu dana, a za teži oblik i do 3 godine.

Informacije do kojih se došlo tokom monitoringa, ukazuju da su pritisci na medije, upravo u cilju njihovog ometanja u obavljanju posla, svakodnevna pojava, te da često izostaje adekvatna reakcija javnosti na pokušaje pritiska, dok sa druge strane, iako Zakon o javnom informisanju predviđa da o povredama slobode javnog informisanja sud odlučuje, po hitnom postupku, sudski postupci traju isuviše dugo. Tako je, recimo, u posmatranom periodu obeleženo osam godina kako nije pronađen i izveden pred lice pravde ubica novinara Milana Pantića, dopisnik „Večernjih novosti“ iz Jagodine, koji je pre nego što je ubijen pisao je o korupciji u Jagodinskoj pivari i cementari Popovac, kao i petnaest godina od i dalje nerazjašnjene smrti novinarkе Dade Vujasinović.

Ono što je posebno obeležilo posmatrani period su organizovane i sistematski vođene kampanje protiv medija koje vode drugi mediji. Indikativan je slučaj kampanje protiv B92 u koju su se uključile Večernje novosti. Naime, Večernje novosti kao medij sa krajnje netransparentnom vlasničkom strukturuom, a za koje se u javnosti se spekulisalo da je od kontrolom kompanija u vlasništvu Milana Beka, uzele su učešće u napadima na B92, nakon što se jedna epizoda serijala emisije „Insajder“ na Televiziji B92 bavila zemljištem koje je predmet spora grada Beograda i Luke Beograd, a na kojoj vlasnici Luke, jedan od kojih je i Milan Beka, žele da grade stambeno-poslovni centar.

Ovakvi slučajevi dodatno ukazuju na neophodnost što skorijeg usvajanja propisa kojima bi se regulisalo pitanje transparentnosti medijskog vlasništva.

2. Sudski postupci

- 2.1. Bujanovac, 4.5.2009.** - Policija po nalogu Okružnog tužilaštva ispituje da li u filmu o Ridvanu Ćazimiju, vođi Oslobođilačke vojske Preševa, Medveđe i Bujanovca, prikazanom na bujanovačkoj televiziji pre dve godine, ima elemenata krivičnog dela izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti. Zamenik okružnog tužioca Slobodan Trajković, izjavio je za Večernje novosti da ne zna kako su podaci iz istrage procurili u javnost.
- 2.2. Beograd, 8.5.2009.** - Okružni sud u Beogradu naložio je listu "Pres" da supruzi i sinu lidera LDP-a Ćedomira Jovanovića isplati 300.000 dinara, zbog povrede prava na privatnost. "Pres" je, smatrajući da je presuda neodrživa jer tokom suđenja nije dokazano da je na spornoj fotografiji koju je list objavio Jovanovićev maloletni sin, najavio žalbu Vrhovnom sudu.
- 2.3. Beograd, 13.5.2009.** - Sportski novinar Milojko Pantić obavezan je da plati doskorašnjem predsedniku Olimpijskog komiteta Srbije Ivanu Ćurkoviću i bivšem generalnom sekretaru OKS Predragu Manojloviću ukupno 600.000 dinara odštete na ime „pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede časti i ugleda“ optužbama da su zloupotrebom službenog položaja oštetili OKS, odlučio je Prvi opštinski sud u Beogradu.
- 2.4. Beograd, 16.5.2009.** - Treći opštinski sud u Beogradu oglasio je krivom novinarku "Kurira" Ljiljanu Keković zbog klevete lidera LDP-a Ćedomira Jovanovića, ali joj nije izrečena kazna, već samo naloženo objavljivanje presude.
- 2.5. Beograd, 16.5.2009.** - Prvi opštinski sud u Beogradu osudio je Predraga Popovića na kaznu od 250.000 dinara zbog klevete novinarkice Brankice Stanković i B92, objavljene 6. jula 2005. godine u, u međuvremenu ugašenom, dnevnom listu "Srpski nacional".
- 2.6. Loznica, 19.5.2009.** - U Opštinskom sudu u Loznici u postupku protiv bivšeg policajca koji se tereti za napad na novinara "Novosti" Vladimira Mitrića 2005. godine, Slaviša Mitrović, tadašnji komandir policije u Loznici, svedočio je da "policija nije htela da izađe na lice mesta, dok on to nije lično naredio dežurnoj službi".

- 2.7. Beograd, 2.6.2009.** - Prvi opštinski sud u Beogradu odlučio je da odgovorno lice i dnevni list „Kurir“ Aleksandru Tijaniću solidarno isplate 900.000 dinara, na ime naknade nematerijalne štete izazvane povredom časti i ugleda, u više tekstova o navodnoj smeni Tijanića sa mesta generalnog direktora RTS, finansijskim mahinacijama oko kupovine prava na prenos sa Svetskog prvenstva u fudbalu, nameštanju muzičkog festivala, kao i teksta o „izmišljenom Tijanićevom boravku u Španiji u vili Stanka Subotića“.
- 2.8. Beograd, 2.6.2009.** - Suđenje trojici napadača na snimatelja TV B92 Boška Brankovića tokom protesta zbog hapšenja bivšeg lidera Republike Srpske i haškog optuženika Radovana Karadžića, odloženo je u Trećem opštinskom sudu u Beogradu za 17. jun, zbog nedolaska branioca prvooptuženog Milana Savatovića i svedoka, novinara koji je bio sa Brankovićem kada je povređen.
- 2.9. Beograd, 3.6.2009.** - Okružni sud u Beogradu potvrdio je presudu Prvog opštinskog suda kojom je glavni i odgovorni urednik NIN-a Slobodan Reljić oglašen krivim za klevetu dovođenjem u vezu sa optužbama za šverc duvana nekadašnjeg šefa Biroa za komunikacije Vladimira Bebe Popovića. Reljiću je izrečena opomena.
- 2.10. Čačak, 6.6.2009.** - Predsednik Nove Srbije Velimir Ilić tužio je direktora i glavnog i odgovornog urednika „Čačanskih novina“ Stojana Markovića, zbog klevete u dva teksta koji su objavljeni u ovom nedeljniku, a koji su po Markoviću humoreske.
- 2.11. Niš, 8.6.2009.** - Treći opštinski sud u Beogradu je oglasio krivima za krivično delo klevete i osudio nepravosnažnom presudom da plati kaznu od 100.000 dinara bivšeg glavnog i odgovornog urednika lista „Kurir“ Dragana Vučićevića, po tužbi bivšeg premijera Srbije Zorana Živkovića podnetoj još u jesen 2004. godine.
- 2.12. Beograd, 9.6.2009.** - Ministarstvo kulture podnelo je zahtev za pokretanje prekršajnog postupka i uputilo dopis republičkom javnom tužiocu u kome traži da se ispita postojanje elemenata krivičnog dela i pokrene krivični postupak, protiv Predraga Popovića, glavnog i odgovornog urednika „Pravde“, povodom tekstova „Dinkić je zlo – on je glavna meta“ i „Dinkić je zbog svojih odluka davno legao u grob“.

- 2.13. Beograd, 17.6.2009.** - Ministarstvo kulture podnelo je prekršajnu prijavu protiv glavnog i odgovornog urednika „Kurira“ Radeta Jerinića, povodom teksta „Oljin sin narkodiler“, zbog otkrivanja identiteta maloletnika u informaciji podobnoj da povredi njegova prava i interes.
- 2.14. Beograd, 18.6.2009.** - Na suđenju trojici napadača na snimatelja TV B92 Boška Brankovića tokom protesta zbog hapšenja bivšeg lidera Republike Srpske Radovana Karadžića očevidac događaja, novinar Vanja Lazin potvrdio je da je prvooptuženi Milan Savatić napao i pretukao njegovog kolegu.

Informacije do kojih se došlo tokom monitoringa, ukazuju da se protiv novinara većinom vode krivični postupci za klevetu, odnosno parnice za naknadu štete nanete defamatornim tekstovima. Tužbe najčešće podnose bivši ili aktuelni političari, javne ličnosti, ali i sami novinari protiv svojih kolega.

U skladu sa ovlašćenjima iz Zakona o javnom informisanju, Ministarstvo kulture takođe je podnelo jedan broj prekršajnih prijava, zbog povrede prezumpcije nevinosti i povrede prava maloletnika.

U posmatranom periodu, u nekoliko postupaka, i to po pravilu onih koji se vode protiv novinara, donete su ne samo prvostepene, nego čak i pravosnažne presude. Nije zabeležena nijedna, čak ni prvostepena presuda, u postupcima koji se vode povodom fizičkih napada na novinare. Postoji čak i otvorena opstrukcija kada treba postupati po osnovu prijava za napade na novinare, na šta ukazuje svedočenje komandira policije u Loznici u postupku koji se vodi u tom gradu (vidi gore pod 2.6). Naime, saslušan kao svedok u postupku protiv bivšeg policajca za napad na novinara, komandir je potvrdio da policajci nisu želeli da intervenišu protiv svog kolege koji je napao novinara, sve dok dok im on to nije i izričito naredio.

Kao izuzetak od pravila da se postupci uglavnom vode povodom defamacije i povrede privatnosti, svedoči prekrivični postupak koji se protiv novinara iz Bujanovca vodi za krivično delo Izazivanja ili raspirivanja nacionalne, rasne ili verske mržnje, ili netrpeljivosti, koje je delo po srpskom Krivičnom zakoniku kažnjivo zatvorskom kaznom u trajanju do 5, a za najteži oblik i do 10 godina zatvora.